

DUVAR RESİMLERİ ÜZERİNDEN KÜLT LİDERLİK PROPAGANDASI: IRAK DEVLET BAŞKANI SADDAM HÜSEYİN ÜZERİNE İNCELEME

Caner ÇAKI^{1*}

Mehmet Ozan GÜLADA^{*}

Özet

Irak'ta Baas Partisi'nin iktidarda olduğu dönemde Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in kült lider olarak inşa edilebilmesi için yoğun bir propaganda faaliyetinin yürütüldüğü görülmüştür. Bu süreçte Baas Partisi, kült liderlik inşasında duvar resimlerinden propaganda faaliyetlerinde sıklıkla yararlanmıştı. Bu çalışmada, Saddam Hüseyin'in kült liderlik propagandasında duvar resimlerinin nasıl ve ne yönde kullanıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, çalışma kapsamında amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen 6 duvar resmi (Kurtarıcı, Mücahit, Savaşçı, Muzaffer, Kahraman, Önder), nitel araştırma yöntemlerinden göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Duvar resimleri, Fransız Dil Bilimci Roland Barthes, düz anlam ve yan anlam boyutunda ele alınırken, aynı zamanda propaganda amaçlı inşa edilen mitler de açıklanmaya çalışılmıştır. Elde edilen

---

* Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, caner.caki@inonu.edu.tr

* Öğr. Gör., Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Akçadağ Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, mehmet.gulada@inonu.edu.tr

bulgular ışığında, duvar resimlerinde Irak'ın geçmişteki zaferleri hatırlatılarak, Saddam Hüseyin'in Irak'ın düşmanlarına karşı büyük bir mücadele içine giren ulusal kahraman olarak inşa edildiği ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Duvar resmi, kült liderlik, propaganda, poster, Irak*

THE CULT OF LEADERSHIP ON THE WALL PICTURES: A EXAMINATION ON THE IRAQ PRESIDENT SADDAM HUSSEIN

Abstract

In the period when the Ba'ath Party was in power in Iraq, it was seen that an intense propaganda campaign was carried out in order that Iraqi President Saddam Hussein could be built as a cult leader. In this process, the Ba'ath Party often benefited from the mural pictures in propaganda activities in the context of cult leadership. In this study, it was tried to show how and in what way mural pictures were used in Saddam Hussein's cult leadership propaganda. For this purpose, 6 wall pictures (Savior, Mujahideen, Warrior, Victorious, Hero, Leader) determined using the purposeful sampling method were analyzed using semiotics analysis method in qualitative research methods. While the mural pictures were examined by the French Language Scientist Roland Barthes in the dimension of denotation and connotation, at the same time the myths built for propaganda purposes were also tried to be explained. In the light of the findings, it was revealed that Saddam Hussein was built as a national hero who struggled against the enemies of Iraq in remembrance of Iraq's past victories in mural pictures.

Keywords: *Mural pictures, cult of leadership, propaganda, poster, Iraq*

GİRİŞ

İlk çağlardan günümüze duvar resimleri egemen güçler tarafından propaganda amaçlı kullanılmıştır. Propaganda mesajları duvarlara çizilen resimler ile kitlelere empoze edilerek, kitlelerin istenilen yönde hareket etmeleri amaçlanmıştır. 20. yüzyılda iktidara gelen totaliter liderler, kült liderlik inşasında duvar resimlerinden propaganda amaçlı sıklıkla yararlanmışlardır. Duvar resimlerinin kült liderlik propagandasında en etkili kullanıldığı ülkelerin başında Irak gelmektedir. Baas Partisi'nin Irak'ta iktidarda bulunduğu dönemde (1968-2003), Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in kült liderlik propagandasında ülkenin dört bir yanında duvar resimleri kullanılmıştır. Saddam Hüseyin döneminde duvar resimlerinin propaganda amaçlı kullanılması, günümüzdeki siyasi partilerin bilbord reklamlarının da öncü olması bakımından önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında duvar resimlerinde Saddam Hüseyin'in kült lider olarak nasıl ve ne yönde inşa edilmeye çalışıldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Son dönemde propaganda alanında göstergebilimsel analiz yönteminin kullanıldığı önemli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Çalışmalarda, kartpostallar, posterler, fotoğraflar gibi farklı alanlarda incelemelerde bulunulmuştur. Bunlar içerisinde; Çakı (2018b), "Birinci Dünya Savaşı'ndaki Alman Propaganda Kartpostallarında Kullanılan Karikatürlerde Türklerin Sunumunun Göstergebilimsel Açından İncelenmesi" adlı çalışmada Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu'nun propaganda amaçlı kullandığı kartpostallarda Türkleri nasıl ve ne yönde sunduklarını, çalışma kapsamında belirlenen kartpostallar üzerinden göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak ele almıştır. Elde edilen bulgularda, Türklerin "misafirperver", "dost" ve "müttefik" gibi olumlu metaforlar üzerinden sunulduğu ortaya çıkarılmıştır. Karaburun Doğan vd. (2017), "1999 Türkiye'deki Genel ve Yerel Seçimleri'nde Siyasal Partilerin Seçim Müzikleri ve Propaganda Afişleri Üzerine İnceleme" adlı çalışmada 1999 Türkiye Genel Seçimleri'ne katılan üç siyasi partinin propaganda posterlerini ve müziklerini göstergebilimsel analiz yöntemi ile incelemiştir. Elde edilen bulgularda, propaganda posterlerinin ve müziklerinin siyasi partilerin ideolojilerini doğrudan yansıttığı ortaya çıkmıştır. Çakı ve Gülada (2018), "Vichy Fransası'nda İşgal Propagandası" adlı çalışmada işgal propagandası kavramını Vichy Fransası tarafından kullanılan propaganda amaçlı posterler üzerinden göstergebilimsel analiz yöntemi ile incelemiştir. Çalışmada Vichy Fransası'nın propaganda amaçlı posterler üzerinden Müttefik Devletleri'ne karşı nefret söylemi inşa etmeye çalıştığı ortaya çıkarılmıştır.

Duvar resimlerinin farklı propaganda amaçları için kullanımını inceleyen alanda önemli çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Buna karşın yapılan çalışmaların ekseriyetle İran üzerinde odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmalar içerisinde; Rolston (2017), "Her Yer Kerbala Olduğunda: İran'da Duvar Resimleri, Şehitlik ve Propaganda" adlı çalışmada İran Devrimi'nden sonra kurulan yönetim tarafından duvar resimlerinin propaganda amaçlı nasıl kullanıldığını ele almıştır. Çalışma kapsamında, duvar resimlerinin Kerbela'yı hatırlatmak, kitleleri kontrol etmek, iktidarı desteklemek ve bu iktidara karşı muhalefeti marjinalleştirmek gibi propaganda amaçları için kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Chehabi ve Christia de, (2008), "Devlet İkna Sanatı: İran'ın Devrim Sonrası Duvar Resimleri" adlı çalışmada İran'da propaganda amaçlı kullanılan duvar resimlerini incelemiştir. Elde edilen bulgularda İran İslam Cumhuriyeti'nde propaganda amaçlı kullanılan duvar resimlerinde İran Devrimi'nin dini yönlerinin vurgulandığı ortaya konulmuştur. Karimi (2008), "Hayal Etme Savaşı, Görüntüleme Refahı: Tahran'ın İran-İrak Savaşı Duvar Resimleri ve Mirası" adlı çalışmada İran'da kullanılan duvar resimlerinin İran Devrimi'nden sonra ne amaçla kullanıldığını ortaya koymuştur. Elde edilen bulgularda, İran Devrimi'nden sonra zamanla duvar resimlerinin propaganda amaçlı daha nadir kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alanda kapsamlı literatür taraması yapıldığında duvar resimlerinin kült liderlik inşasında propaganda amaçlı kullanımını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu açıdan çalışmanın propaganda alanında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1. Saddam Hüseyin Döneminde Irak'a Genel Bakış

Arap milliyetçiliğini, Arap sosyalizmini ve laikliği benimseyen Baas Partisi, 1968 yılında Irak'ta iktidara gelmeyi başarmıştı. Baas Partisi'nde çeşitli görevler üstlenen Saddam Hüseyin, Devlet Başkanı Ahmed Hasan el-Bekr'in yerine 16 Temmuz 1979'da Irak Devlet Başkanı olmuştu. Saddam Hüseyin iktidarının ilk yıllarından itibaren Irak'ta merkezi otoritenin güçlendirilmesi için çalışmaktaydı. Bu amaçla, ülkeyi gizli bir istihbarat ağıyla örmüştü. Saddam Hüseyin, Arap dünyasının liderliğini Mısır'ın elinden almayı amaçlamaktaydı. Nitekim Saddam Hüseyin, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat döneminde başlayan Mısır-İsrail yakınlaşmasına doğrudan karşı çıkmaktaydı. Bu amaçla Irak'ı Arap dünyasının lideri haline getirebilmek için faaliyetlere girişmişti. Saddam Hüseyin, Arap dünyasının önderliği için radikal bir politika izlediği imajını ortaya koymasına karşın dönemin iki süper gücü ABD ve Sovyetler Birliği ile daha gerçekçi ve dengeli bir dış politika içerisine girmektedir. ABD ile ilişkileri kötüye gittiğinde Sovyetler Birliği'nden destek bulmaya

gitmiş, buna karşın tamamen Sovyetler Birliği'nin uydusu olmaktan da kaçınmıştı (İnanç, 2008: 14).

Saddam Hüseyin, 1979 yılında meydana gelen İran İslam Devrimi'ni Irak için büyük bir tehdit olarak görmekteydi. Nitekim, İran'da kurulan yeni Şii yönetimin, Irak nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Şiileri yönetimine karşı kışkırtmasından çekinmekteydi. Diğer yandan Saddam Hüseyin, İran'daki Humeyni yönetiminden Huzistan'da bulunan Arap nüfusunun özerlik elde etmesini, Şattularap su yolu üzerinde Irak'ın haklarının tanınmasını talep etmişti. İran yönetimi, Saddam Hüseyin'in isteklerini reddetmesi üzerine, Irak Ordusu, 22 Eylül 1980 yılında İran'a karşı saldırıya geçmişti (Abrahamian, 2011: 227). Savaşın ilk günlerinde üstünlüğü ele geçiren Irak Ordusu, ilerleyen süreçte aynı başarıyı gösteremedi. İran-İrak Savaşı, tarafların birbirlerine karşı üstünlük kuramaması nedeniyle 8 yıl devam etti. Bu süreçte Saddam Hüseyin, Irak'ta otoritesini kuvvetlendirmiş, buna karşın ülkesi ekonomik olarak büyük bir yıkıma uğramıştı.

İran-İrak Savaşı, Irak ekonomisini olumsuz yönde etkilemişti. Saddam Hüseyin, savaşın yol açtığı ekonomik yıkımın Kuveyt petrolünün ele geçirilerek ortadan kaldırılabileceğini düşünmekteydi. Bu amaçla 2 Ağustos 1990 yılında Irak Ordusu, Kuveyt'i işgal etmişti. Saddam'ın Kuveyt'i işgali, Birleşmiş Milletler tarafından kınandı. ABD öncülüğünde oluşturulan askeri güçler, Irak Ordusu'nu Kuveyt'ten çıkarmayı başarmıştı (Öymen, 2017: 330). Saddam Hüseyin'in Kuveyt'teki yenilgisinin ardından, ülke bulunan Şiiler ve Kürtler yönetime karşı isyan başlattı. Saddam Hüseyin, kendisine karşı çıkan isyanları bastırmayı başardı ve iktidarını 2003 yılına kadar sürdürdü. 11 Eylül 2001 yılında ABD'de gerçekleşen terör eylemlerinden sonra Saddam Hüseyin yönetimi tekrar dünyanın gündemine gelmeye başlamıştı. ABD Başkanı George Bush, Saddam Hüseyin'i ve yönetimini doğrudan hedef gösteren söylemler içerisine girmektedir. Bush, Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları kullandığını iddia ederek, 9 Nisan 2003 yılında Irak'ı işgal etti. İşgalin ardından Saddam Hüseyin, 30 Aralık 2006 tarihinde asılarak idam edildi.

2. Saddam Hüseyin'in Kült Liderlik Propagandası

Propaganda, kitleleri belirli bir plan ve amaç doğrultusunda tek yönlü iletişim yoluyla kitle iletişim araçları kullanarak ikna etme eylemidir. Propagandada ortaya atılan mesajın tartışılmasına veya yorumlanmasına izin verilmez. Propagandacı için verdiği bilgiden başka doğru bilgi yoktur (Çakı, 2018c: 16). Propaganda, belirli bir ideolojiyi kitlelere kabul ettirdiği zaman hedefine ulaşmaktadır (Domenach, 2003: 41). Propaganda disiplini insanlık tarihi

kadar eski olmasına karşın, 19. ve 20. yüzyılda kitle iletişim araçlarında yaşanan gelişmeler propagandanın yıldızının parlamasına yol açmıştır (Jowett ve O'donnell, 2014: 105). 20. yüzyılda iktidara gelen totaliter yönetimler, kült lider inşasında propagandayı etkili bir silah olarak kullanmıştı.

Kült liderlik, diğer adıyla liderlik kültürü, en basit tanımıyla bir liderin kitle iletişim araçları yoluyla kitlelere idealize edilerek sunulmasını ifade etmektedir. Kült lider topluma kahraman ve efnasevi bir kişilik olarak aktarılmaktadır. Medya yoluyla kült lider sürekli övülerek, yaptığı tüm eylemlerin ülkenin refahı için en doğru kararlar olduğu ileri sürülmektedir. Bu yolla kült liderin aldığı tüm kararlar ülkede kanun olarak kabul edilmekte, yaptığı tüm reformlar da topluma benimsetilmeye çalışılmaktadır. Kült lidere karşı görüş bildirilmesi yanlış bir eylem olarak yansıtılmaktadır. Bu yüzden kült lidere karşı tüm eleştiriler ve karşı propagandalar yasaklanmaktadır. Ülkenin istikrarı ve toplumun refahı için en doğru kararın kült lider tarafından alınacağı aktarılmaktadır (Schwartz, 1983:171). Kült liderlik inşasında, liderin toplumun günlük hayatının bir parçası olması için çalışılmaktadır. İnsanların gün içerisinde kült lider haline getirilen kişinin, resmiyle, sözüyle veya sesiyle bir şekilde karşılaşması istenmektedir (Çakı, 2018a: 96). Özetle, kitlelerin kült lider olarak inşa edilen kişi ile aynı özelliklere sahip olmadığı vurgusu yapılarak, insanların kendileri ile ilgili kararların kült lider tarafından alınmasına izin vermesi amaçlanmaktadır.

Kült liderlik, 20. yüzyılda kurulan totaliter yönetimlerde sıklıkla kullanılan bir kavram haline gelmişti. Totaliter yönetimlerde, liderin diktasının tüm topluma yayılabilmesi için kült lider inşası önemli olarak kabul edilmekteydi. Kült lider, fani insanoğlu içerisinde insan üstü özelliklere sahip bir kişiymiş gibi aktarılmaktaydı (Gill, 1980:167). Bu amaçla totaliter yönetimler, kült liderin ülkedeki farklı etnik, dini ve sosyal grupları bir araya getirmesi için çalışmaktadır. Totaliter yönetimlerin propagandasında, ülkede yaşayan herkesin kült liderin kararlarına karşı bir bütün olarak hareket etmesi, ülke dışından gelebilecek her türlü tehdit, baskı ve propagandaya karşı kült lidere sadık olması istenmektedir. Kült lider, ülkedeki milli kimliğin somutlaştırılmış bir hali olarak gösterilmektedir (Polese & Horák, 2015:460). 20. yüzyılda kült liderlik propagandasını en etkili kullanan totaliter liderlerin başında Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin gelmekteydi.

Saddam Hüseyin, Irak'ta kült liderlik inşasında kitle iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanmıştı. Bu amaçla Irak'ın dört bir yanına Saddam Hüseyin'in heykelleri dikilmişti. Saddam Hüseyin'in portreleri devlet dairelerine asılmıştı. Irak parasının üzerinde bile Saddam

Hüseyin'in resmi koyulmuştu. Toplumun her kesiminden destek alabilmek için, pek çok farklı resim ve fotoğrafta Saddam Hüseyin, ülkenin farklı etnik ve sosyal gruplarının giydiği elbiseler içerisinde gösterilmekteydi. Saddam Hüseyin, kimi zaman yerel bir Arap kıyafetleri içerisinde, kimi zaman Batılı imajını yansıtan takım elbise içerisinde resmedilmekteydi. Saddam Hüseyin'in kült liderliğinin meşruluk kazanması için Irak'ta referandumlar yapılmaktaydı. Yapılan referandumlarda Saddam Hüseyin'in Iraklı seçmenlerden %99'unun üzerinde oy aldığına vurgu yapılmakta, bu yolla Saddam Hüseyin'in iktidarı güç tazelerken, Irak halkının değişmez önderi olarak Saddam Hüseyin ismi lanse edilmekteydi (Abdi, 2008: 22). Saddam Hüseyin'in kült liderlik inşası, iktidara geldiği ilk yıldan, ABD'nin Irak'ı ettiği 9 Nisan 2003 tarihine kadar devam etmişti.

4. Yöntem

4. 1. Çalışmanın Amacı

Irak'ta Baas Partisi'nin Saddam Hüseyin'i kült lider olarak inşa ederken duvar resimlerini propaganda amaçlı nasıl ve ne yönde kullandığını ortaya koymak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Böylece, çalışma kapsamında kült liderlik propagandasında duvar resimlerinin rolünün Saddam Hüseyin özelinde ortaya koyulması amaçlanmıştır.

4. 2. Çalışmanın Önemi

Çalışma;

- Saddam Hüseyin'in kült lider olarak inşasında duvar resimlerinin propaganda amaçlı rolünü açıklaması,
- Baas Partisi'nin Saddam Hüseyin dönemindeki propaganda faaliyetlerine ışık tutması,
- Alanda özgün olması bakımından önem taşımaktadır.

4. 3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Baas Partisi'nin iktidarında Irak'ta Saddam Hüseyin'in kült lider olarak inşasında kullanılan propaganda amaçlı tüm duvar resimleri çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Buna karşın tüm duvar resimlerine ulaşmanın güçlüğünden dolayı çalışmada örneklem kullanılması yoluna gidilmiştir. Bu amaçla, amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen 6 duvar resmi çalışma kapsamında incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen propaganda amaçlı duvar

resimlerinin konu ve içerik bakımından birbirleriyle benzer olması nedeniyle, çalışma 6 farklı duvar resmi üzerinden yürütülmüştür.

4. 4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın yalnızca 6 propaganda amaçlı duvar resmi üzerinden yürütülmesi ve çalışma kapsamında elde edilen bulgularla genellemelerde bulunulması çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Duvar resimlerinin yalnızca Barthes'ın düzenlam, yananlam ve mit kavramları üzerinden ele alınması da çalışmanın bir diğer önemli sınırlılığını meydana getirmektedir.

4. 5. Çalışmanın Soruları

Çalışma kapsamında aşağıdaki sorular sorulmuştur;

- Baas Partisi, Saddam Hüseyin'in kült liderlik propagandasında duvar resimlerinde hangi konuları ele almıştır?

- Duvar resimlerinde Saddam Hüseyin'in kült liderlik inşasında hangi propaganda mitleri inşa edilmeye çalışılmaktadır?

4. 6. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada belirlenen duvar resimleri kült liderlik propagandasında nasıl ve ne amaçla kullanıldığı nitel araştırma yöntemleri içerisinde bulunan göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Duvar resimleri, Roland Barthes'ın göstergebilim anlayışı özelinde analiz edilmiştir.

Göstergebilim, göstergeler yoluyla inşa edilen anlamları inceleyen bir bilim dalıdır. Göstergebilim, 20. yüzyılda dil bilimciler Ferdinand de Saussure ve Charles Sanders Peirce'in dil bilimi alanında yaptığı çalışmalar ile ön plana çıkmıştır. Saussure ve Peirce'den sonra Claude Lévi-Strauss, Roland Barthes, Vladimir Propp, Algirdas Julien Greimas gibi uzmanlar göstergebilimin, dil bilimi gibi sınırlı bir alandan sıyrılarak geniş bir alanda kullanılmasını sağlamıştır (Rifat, 2013: 99-100). Özellikle Barthes, göstergebilime kazandırdığı *düzenlam* (dénotation) ve *yananlam* (connotation) kavramları ile göstergebilim, resim, müzik, fotoğraf, film, reklam vb. pek çok alanda kullanılan bir çözümleme yöntemi olmasına yol açmıştır. Düzenlam, herkes tarafından kabul edilen ve evrensel olarak nitelendirilen, yananlam ise kültürden kültüre farklılaşan anlamları ifade etmek için kullanılmaktadır (Barthes, 2016: 84).

Örneğin, beyaz bir güvercin düzenlam boyutunda bir hayvanı temsil ederken, yananlam boyutunda özgürlük ve barış gösterilene olarak da kullanılabilir. Bu süreçte, göstergebilime düşen insanların göremedikleri yananlamların ortaya çıkarılmasıdır (Tanyeri Mazıcı ve Çakı, 2018: 297).

Mit, en basit tanımıyla bir kültürün çevresinde yaşanan gerçeklikleri anlamlandırmak için meydana getirdiği öyküleri ifade etmektedir (Fiske, 2017: 185). Barthes, egemen güçlerin kendi düşünce ve ideolojilerini topluma aktarmada mitleri kullandığı söylemektedir. Egemen güçler kendi mitlerini oluşturarak bunu topluma yaymaktadır. İnşa edilen mitler ile insanların nasıl hareket etmesi, kimi desteklemesi ve kime karşı gelmesi gerektiği telkin edilmektedir (Yaylagül, 2017: 123). Barthes, bu süreçte kitle iletişim araçlarının oynadığı rol üzerinde durmaktadır. Nitekim, medya mit üretmede en etkili role sahiptir (Güngör, 2013: 234). Çalışma kapsamında duvar resimleri üzerinden Saddam Hüseyin'in kült liderlik propagandasında inşa edilen propaganda mitleri açıklanmaya çalışılmıştır.

5. Analiz

Çalışmanın bu bölümünde, *kurtarıcı*, *mücahit*, *savaşçı*, *muzaffer*, *kahraman*, *önder* konulu 6 propaganda görseli göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

5. 1. "Kurtarıcı" Konulu Propaganda Görseli

"Kurtarıcı" konulu propaganda görseli düzenlam boyutunda ele alındığında, Saddam Hüseyin'in görselin merkezinde elinde hafif makineli silah ile resmedildiği görülmektedir. Saddam Hüseyin'in solunda ve sağında iki farklı konuyu anlatan görsellere yer verilmiştir. Soldaki görselde, çiçekler içerisinde evler ve çocuk görseline yer verilmiştir. Sağdaki görselde ise Irak bayrağı altında asker, savaş uçağı, savaş gemisi, tank ve füze görselleri kullanılmıştır.

Resim 1. "Kurtarıcı" Konulu Propaganda Görseli

(Kaynak: Agefotostock, 2018)

Propaganda görseli yananlam boyutunda ele alındığında, görselde Saddam Hüseyin'in İran'a ve daha sonra Kuveyt'e yönelik gerçekleştirdiği saldırıların meşrulaştırılmaya çalışıldığı ortaya çıkmaktadır. Saddam'ın arkasında yer alan şehir, Irak'taki tüm şehirlerin; önünde bulunan savaş araçları ise tüm Irak Ordusu'nun metonimi olarak kullanılmıştır. Metonimi, az veya çok birbirleri ile bağlantılı iki kavramdan birinin diğeri yerine kullanılmasıdır (Guiraud, 2016:146). Örneğin, yalnızca düdük ve cop göstergeleri kullanılarak polisin temsil edilmesi (Arpa, 2018: 109). Irak şehirlerinin Saddam Hüseyin'in arkasında resmedilmesi, Saddam Hüseyin'in ordusuyla Irak'ın düşmanlarına karşı Irak halkını savunduğu propaganda mesajının verilmesine yol açmaktadır. Saddam Hüseyin'in elinde hafif makineli silah ile temsil edilmesi, Saddam Hüseyin'in doğrudan Irak Ordusu ile cephede savaştığı mitinin inşa edilmesine yol açmaktadır. Görsel kodlar içerisinde Saddam Hüseyin "kurtarıcı" metaforu olarak kitlelere sunulmaktadır. Böylece Baas propagandası inşa edilen mit ile Irak halkının, Irak'a yönelik büyük bir tehdit altında olduğuna inanması istenmekte, bu tehdidin de yalnızca Saddam Hüseyin'in açtığı savaşlar ile önlenebileceğinin düşünülmesi amaçlanmaktadır. Bu yolla Irak halkının, meydana gelen savaşlarda rejime destek vermeleri planlanmaktadır.

5. 2. "Mücahit" Konulu Propaganda Görseli

"Mücahit" konulu propaganda görseli düzenlam boyutunda incelendiğinde, Saddam Hüseyin'in beyaz bir at üstünde elinde kılıç ile görselin merkezinde konumlandırıldığı görülmektedir. Görselin; üst kısmında, Irak Bayrağı, İslamiyet'i temsil eden yeşil bayrak, Mescid-i Nebevî ve Kubbet'üs-Sahra,sağ tarafında Saddam Hüseyin'in resmini taşıyan sivil ve askerlerden oluşan bir kalabalık, sol tarafında da tank, savaş gemisi, uçak ve füze görselleri yer almaktadır.

Resim 2. "Mücahit" Konulu Propaganda Görseli

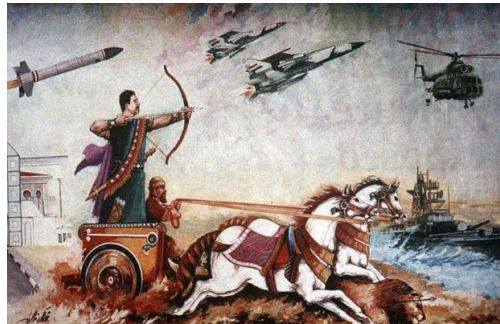
(Kaynak: Haaretz, 2018)

Propaganda görselinde yananlam boyutunda doğrudan dini içerikli propaganda mesajlarının verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Duvar resminde Saddam'ın beyaz bir at üzerinde resmedilmesi ve Irak halkının önünde yer alması, Saddam Hüseyin'in Irak halkına liderlik ettiği mesajını vermektedir. Nitekim, Saddam Hüseyin'in arkasında yer alan kalabalık, tüm Irak halkının metonimi olarak resmedilmektedir. Diğer yandan Irak halkının doğrudan Saddam Hüseyin'in arkasından gelmesi, Irak halkının doğrudan Saddam Hüseyin'e destek verdiği yananlamını da oluşturmaktadır. Saddam Hüseyin'in kılıcı ile Mescid-i Nebevî ve Kubbet'üs-Sahra'yı göstermesi, Irak Orduları'nın İslam dini için kutsal sayılan bu iki mekanın ele geçirilmesini amaçladığını göstermektedir. Saddam Hüseyin'in üzerinde yer alan Irak Bayrağı ve İslamiyet'i temsil eden yeşil bayrak ile Saddam Hüseyin'in İslam dini için savaştığı propaganda miti inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu yolla, Baas propagandası Saddam Hüseyin tarafından çıkarılan savaşların dini temeller üzerinden meşrulaştırılmasını sağlamayı amaçlamıştır.

5. 3. "Savaşçı" Konulu Propaganda Görseli

"Savaşçı" konulu propaganda görseli düz anlam boyutunda ele alındığında, Saddam Hüseyin'in Babil Sultanlığı döneminde kullanılan yerel kıyafetler içerisinde ve bir savaş arabası üzerinde ok atarken resmedildiği görülmüştür. Aynı zamanda Irak Ordusu'na ait savaş uçağı, helikopter, savaş gemisi ve füze görselleri Saddam Hüseyin'in çevresinde konumlandırılmıştır.

Resim 3. "Savaşçı" Konulu Propaganda Görseli

(Kaynak: BBC, 2018)

Duvar resminde Irak Cumhuriyeti ile Babil Sultanlığı arasında doğrudan bir ilişki kurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Yananlam boyutunda Irak Cumhuriyeti'nin Babil Sultanlığı'nın devamı niteliğinde olduğu propaganda mesajı verilmektedir. Saddam'ın üzerinde resmedilen savaş araçları ise doğrudan Irak Ordusu'nun metonimi olarak

kullanılmıştır. Saddam Hüseyin'in, Babil ulusal kıyafetleri içerisinde ve savaş arabası üzerinde resmedilmesi ile Saddam Hüseyin'in Babil sultanları gibi savaşçı özelliklere sahip olduğu propaganda mitinin inşa edilme çalışıldığı görülmektedir. Bu yolla, Irak halkının Saddam Hüseyin'in, tıpkı Babil Sultanlığı gibi büyük zaferler elde edeceğine inanması istenmiştir.

5. 4. "Muzaffer" Konulu Propaganda Görseli

"Muzaffer" konulu propaganda görseli düz anlam boyutunda ele alındığında, görselde Saddam Hüseyin'in Irak'ın tarihi surları üzerinde elinde Irak Bayrağı'nı dalgalandırdığı görülmektedir. Saddam Hüseyin'in hemen yanında Kudüs fatihleri olarak Babil Sultanı II. Nebukadnezar ve Eyyübi Sultanı Selahaddin Eyyubi yer almaktadır. Surların hemen altında asker ve sivillerden oluşan bir kalabalık bulunmaktadır. Kinetik göstergeler içerisinde yer alan beden dili ve jestler incelendiğinde kalabalığın sevinç içerisinde olduğu yansıtılmaktadır. Surlar üzerinde Irak'ın farklı tarihi dönemlerini yansıtan kıyafetler içerisinde savaşçı görsellerine de yer verilmiştir.

Resim 4. "Muzaffer" Konulu Propaganda Görseli

(Kaynak: Quaro, 2018)

II. Nebukadnezar ve Selahaddin Eyyubi iktidarları döneminde Kudüs'ü ele geçiren iki devlet adamıdır. Yan anlam boyutunda her iki devlet adamının Saddam Hüseyin'in yanında resmedilmesi ile Irak halkında Saddam Hüseyin'in de onlar gibi Kudüs'ü ele geçireceği düşüncesinin doğması amaçlanmaktadır. Görsel kodlar içerisinde resmedilen kalabalık, Irak halkının metonimi olarak kullanılmıştır. Duvar resmindeki sunum kodlarında kalabalığın Irak Ordusu'nun Kudüs'ü ele geçirmiş olduğuna sevindiği mesajını verilmiştir. Saddam'ın elinde Irak bayrağı ile surların üzerine çıkması ve Irak halkını selamlaması, Irak Ordusu tarafından Kudüs'ün İsrail'in elinden alınacağı mitinin inşa edilmesine yol açmaktadır. Baas propagandası inşa edilen propaganda miti ile Irak Ordusu'nun Kudüs'ü ele geçireceğine

inanmasını amaçlamıştır. Bu yolla, çalışma kapsamında incelenen diğer propaganda amaçlı duvar resimlerinde olduğu gibi Saddam Hüseyin tarafından çıkarılan savaşların meşru bir temel üzerinde şekillenmesi hedeflenmiştir. Duvar resminde Irak Ordusu'nun Kudüs'te elde edeceği ima edilen zaferin de yalnızca Saddam Hüseyin'in liderliğinde mümkün olabileceği propaganda mesajı verilmektedir.

5. 5. "Kahraman" Konulu Propaganda Görseli

"Kahraman" konulu propaganda görseli düzenlam boyutunda ele alındığında, görselde Irak'ın tarihi surları üzerinde Saddam Hüseyin'in ve M.Ö. 12. yüzyılda hüküm sürmüş olan Babil Sultanı I. Nebukadnezar'ın resmedildiği görülmektedir.

Resim 5. "Kahraman" Konulu Propaganda Görseli

(Kaynak: BBC, 2018)

Duvar resminde Babil Sultanı Nebukadnezar ile Saddam Hüseyin'in birlikte resmedilmesi, yananlam boyutunda Saddam Hüseyin'in Irak tarihinde kahraman olarak nitelendirilen Nebukadnezar'ın zaferlerinin aynısını tekrar elde edeceği fikrinin oluşmasını sağlamaktadır. Diğer yandan görselde Nebukadnezar dönemindeki Babil Sultanlığı'nın gücüne atıf yapılmakta ve aynı güçlü dönemin Saddam Hüseyin iktidarı ile de gerçekleşeceği düşüncesinin oluşturulması hedeflenmiştir. Saddam Hüseyin, görsel kodlar içerisinde Nebukadnezar'dan sonraki yeni Irak ulusal kahramanı olarak sunulmaktadır. Duvar resminde, Saddam Hüseyin'in Irak'ı, tarihindeki eski güçlü dönemlerine ulaştırabilecek güce sahip olduğu propaganda miti inşa etmeye çalışılmaktadır. Bu yolla Irak halkının Saddam Hüseyin'in uygulamalarına doğrudan destek vermesi amaçlanmaktadır.

5. 6. "Önder" Konulu Propaganda Görseli

"Önder" konulu propaganda görseli düzenlam açısından incelendiğinde, görselin üst kısmında Saddam Hüseyin'in, alt kısmında da Irak halkının resmedildiği görülmektedir.

Saddam Hüseyin'in hemen arkasında güneş görseli bulunmaktadır. Görselin altında yer alan insanlar, farklı iş kollarında çalışan Iraklılar olarak yansıtılmaktadır.

Resim 6. "Önder" Konulu Propaganda Görseli

(Kaynak: Dawn, 2018)

Duvar resminde yer alan kişiler, Irak'taki tüm çalışanların metonimi olarak kullanılmaktadır. Görselde kullanılan Iraklılar, Baas Partisi tarafından idealize edilen Iraklıları yansıtmaktadır. Yananlam boyutunda Saddam Hüseyin'in kalabalığın üzerinde resmedilmesi ile Baas Partisi'nin iktidarıyla Irak'ta yaşanan değişime Saddam Hüseyin'in önderlik ettiği vurgusu yapılmaktadır. Nitekim, Saddam Hüseyin'in hemen üzerinde yer alan güneş görseli, Irak'ın gelecekteki güçlü ve müreffeh günlerini yansıtmaktadır. Sunum kodları içerisinde, Iraklıların mutlu yansıtılması, Irak halkının Saddam Hüseyin'in önderliğinde tesis edilen yeni düzenden memnun olduğu propaganda mitinin inşa edilmesini sağlamaktadır. Bu yolla, Irak'ın içinde ve dışında Saddam Hüseyin'e karşı yürütülen propaganda faaliyetlerinin marjinalleştirilmesi amaçlanmaktadır.

SONUÇ

Çalışma kapsamında incelenen propaganda amaçlı tüm duvar resimlerinde herhangi bir yazılı koda yer verilmediği görülmüştür. Baas propagandası, propaganda mesajını doğrudan görsel kodlar üzerinden kitlelere aktarmaya çalışmaktadır. Saddam Hüseyin'in kült liderlik propagandasında Baas Partisi, duvar resimlerinde genel olarak tarihi konular üzerinden propaganda mesajlarını vermektedir. Duvar resimlerinde Babil Sultanlığı'nın ihtişamlı günlerine ve Babil Sultanı Nebukadnezar'ın zaferlerine atıfta bulunarak, Saddam Hüseyin'in önderliğinde Irak'ın geçmişteki gücüne tekrar ulaşacağı propagandası

uygulanmıştır. Bu yolla, Irak halkının savaşçı bir toplumdaki olduğuna vurgu yapılarak, Saddam Hüseyin, kitlelerin gözünde Irak halkının yeni önderi olarak inşa edilmektedir. Duvar resimlerinde, Baas Partisi'nin dini konulara da sıklıkla yer verdiği görülmüştür. Nebukadnezar'ın Kudüs'ü ele geçirmesine atıfta bulunularak, Saddam Hüseyin'in de Müslümanlar için kutsal kabul edilen Kudüs şehrini İsrail'den alacağına yönelik propaganda yürütülmüştür. Duvar resimlerinde Saddam Hüseyin İslam uğruna savaşan mücahit olarak sunulmaktadır.

Duvar resimlerinde, Saddam Hüseyin'in Irak'ı dış tehditlere karşı savunmak ve Kudüs'ü İsrail'den geri almak için yoğun için savaşa yöneldiği miti inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu yolla, Saddam Hüseyin tarafından açılan İran-İrak Savaşı ve Kuveyt Savaşı'nın meşru bir zeminde olması amaçlanmıştır. Diğer yandan görsellerde Baas Partisi tarafından idealize edilmiş olan Irak halkının metonimlerinde, Irak halkının Saddam Hüseyin'in peşinden gittiği, aldığı tüm kararları desteklediği, açtığı savaşlara katıldığı propaganda miti inşa edilmiştir. Böylece Saddam Hüseyin tarafından yapılan tüm uygulamalarda Irak halkının desteğinin olduğu vurgulanmıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, Baas Partisi'nin Saddam Hüseyin'i tarihi ve dini argümanlar kullanarak Irak toplumunun yeni "önderi" ve "kurtarıcısı" olarak sunmaya çalıştığını göstermektedir. Bu yolla, Saddam Hüseyin'in aldığı kararlar ve gerçekleştirdiği reformların Irak toplumu tarafından kabul edilmesi ve Saddam Hüseyin'e yönelik karşı propagandaların marjinalleştirilerek ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında Baas Partisi'nin Irak'ta iktidarda bulunduğu dönemde Saddam Hüseyin'in kült liderlik propagandasında duvar resimlerini nasıl ve ne amaçla kullandığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma alanda ilk olması bakımından önem taşımaktadır. Gelecek çalışmaların, farklı ülkelerde kült lider inşasında duvar resimlerinin ne yönde kullanıldığını açıklaması ve elde edilecek sonuçların mevcut çalışmanın sonuçları ile karşılaştırılması olarak analiz edilmesi alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdi, K. (2008). "From Pan-Arabism to Saddam Hussein's Cult of Personality: Ancient Mesopotamia and Iraqi National Ideology", *Journal of Social Archaeology*, 8(1), 3-36.
- Abrahamian, E. (2011). *Modern İnan Tarihi*, Çev. Dilek Şendil. 2. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Agefotostock (2018). Duvar Resmi. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2018, <https://www.agefotostock.com/age/en/Stock-Images/Rights-Managed/L22-306208>.
- Arpa, M. (2018). "İş Güvenliğini Konu Alan Kamu Spotu Reklamlarında Korku Çekiciliği Kavramının Kullanılması", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 105-115.
- Barthes, R. (2016). *Göstergebilimsel Serüven*. (M. Rifat, S. Rifat, Çev.), 8. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BBC (2018). Duvar Resmi. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2018, <http://www.bbc.com/culture/story/20180419-saddam-disney-for-a-despot-how-dictators-exploit-ruins>.
- Chehabi, H. E., & Christia, F. (2008). "The Art of State Persuasion: Iran's Post-Revolutionary Murals", *Persica*, 22, 1-13.
- Çakı, C. (2018a). "Komünizm İdeolojisinde Kült Lider Olgusu:" Berlin'in Düşüşü" Propaganda Filmi'nin Alımlama Analizi", *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (9), 94-113.
- Çakı, C. (2018b). "Birinci Dünya Savaşı'ndaki Alman Propaganda Kartpostallarında Kullanılan Karikatürlerde Türklerin Sunumunun Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29), 73-94.
- Çakı, C. (2018c) "*Propaganda*", M. Karaca ve C. Çakı (ed.), İletişim ve Propaganda, (s.13-44). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Çakı, C. ve Gülada, M. O. (2018). "Vichy Fransası'nda İşgal Propagandası". *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 53-80.
- Dawn (2018). Duvar Resmi. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2018, <https://www.dawn.com/news/1195863>.

- Domenach, J. M. (2003). *Politika ve Propaganda*, (T. Yücel, Çev.), 2. Basım. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Fiske, J. (2017). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (S. İrvan. Çev.), 5. Basım. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gill, G. (1980). "The Soviet Leader Cult: Reflections on the Structure of Leadership in the Soviet Union". *British Journal of Political Science*. 10(2). 167-186.
- Guiraud, P. (2016). *Göstergebilim*. (M. Yalçın, Çev.), 3. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Güngör, N. (2013). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, 2. Baskı, İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Haaretz (2018). Duvar Resmi. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2018, <https://www.haaretz.com/.premium-using-twitter-doesnt-make-one-modern-1.5256655>.
- İnanç, G. (2008). *Türk Diplomasisi'nde Irak (1978-1997)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2008.
- Jowett, S. Garth & O'donnell, Victoria (2014). *Propaganda & Persuasion*. USA: Sage.
- Karaburun Doğan, D., Sayan, Ş., & Çakı, C. (2017). *The Analysis on Election Music and Propaganda Posters of Political Parties in 1999 General and Local Elections in Turkey*, 2. Researches on Science and Art in 21st Century Turkey, (Ed. Hasan Arapgirlioğlu, Atilla Atik, Robert L. Elliott, Edward Turgeon), Ankara: Gece Publishing.
- Karimi, P. (2008). "Imagining Warfare, Imaging Welfare: Tehran's Post Iran-Iraq War Murals and Their Legacy". *Persica*, 22, 47-63.
- Öymen, O. (2014). *Bir Propaganda Silahı Olarak Basın*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Polese, A. & Horák, S. (2015). "A Tale of Two Presidents: Personality Cult and Symbolic Nation-Building in Turkmenistan". *Nationalities Papers*. 43(3). 457-478.
- Quora (2018). Duvar Resmi. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2018, <https://www.quora.com/Did-Saddam-Hussein-ever-justify-himself-i-e-cognitively-and-affectively>.

- Rifat, M. (2013). *Açıklamalı Göstergibilim Sözlüğü: Kavramlar, Yöntemler, Kuramcılar, Okullar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rolston, B. (2017). "When Everywhere is Karbala: Murals, Martyrdom and Propaganda in Iran". *Memory Studies*, p. 1-21.
- Schwartz, L. L. (1983). "Family Therapists and Families of Cult Members". *International Journal of Family Therapy*. 5(3). 168-178.
- Tanyeri Mazıcı, E. ve Çakı, C. (2018). "Adolf Hitler'in Korku Çekiciliği Bağlamında Kamu Spotu Reklamlarında Kullanımı". *Erciyes İletişim Dergisi*. 5 (3). 290-306.
- Yaylagül, L. (2017). *Kitle İletişim Kuramları, Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. 8. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.